

Alternativt; varför hanterar inte de yrkesgrupper som har erfarenhet av barns utveckling dessa frågor? Det är dock viktigt att vi har klart för oss att det inte finns några lösningar som gäller för alla. Individer och familjer är olika. Det som är rätt för en är en katastrof för en annan. Att fatta beslut om vårdnad och umgänge är en oerhört komplex uppgift, med svåröverskådliga konsekvenser för den enskilde.

Detta möte har förhoppningsvis lagt grunden för fortsatta samtal kring ett oerhört viktigt ämne. En väg att gå, som här har påbörjats, är att ha regelbundet återkommande möten mellan forskare, praktiker och politiker, som på olika sätt är berörda av temat familjerätt, till ömsesidig båtnad, samt till välsignelse för barnen i dessa svåra situationer, och deras familjer.

Skriften bär mana politiker och andra ansvariga till eftertanke. När det gäller "vanliga" föräldrar kan dessa genom att läsa skriften möjligen bli avskräckta från att vända sig till domstol i vårdnadsmål, med tanke på den stora osäkerhet och opredicerbarhet som råder. Dock får man en del aha-upplevelser när det gäller t ex vilka ekonomiska regler som gäller, eller hur domare ser på ett vårdnadsmål. Skriften är dock mer att betrakta som ett debattinlägg än som en informationsskrift.

Helena Willén

fil. dr

Nordiska Hälsovårdshögskolan

Göteborg.

E-mail: helena@nhv.se

"Psykosociala teorier vid hälsa och sjukdom",

Maare Tamm

2002,

Studentlitteratur, Lund.

Maare Tamms bok kommer nu ut i en andra upplaga, tio år efter den första. Författarinnan påpekar själv att dessa tio år är en lång tid inom den vetenskapliga världen, där ny kunskap ständigt medför att vetenskapliga sanningar måste omvärderas. Detta blir också tydligt vid en genomläsning av denna bok. I själva verket är boken i mångt och mycket en bekräftelse på

hur snabbt kunskap förändras och hur omöjligt det kan vara att hålla sig à jour med all den nya kunskap som produceras inom olika vetenskapliga discipliner och som angår den egna disciplinens teoribildningar och de egna sätten att uppfatta sakernas tillstånd. Kognitionsforskning, neurologi och neuropsykologi är exempel på nya fält som producerat viktiga resultat för förståelse av mänskligt beteende och som mycket knäpphändigt berörs i denna bok.

Författarinnan har en mycket vällovlig ambition att ur olika teoretiska perspektiv försöka redogöra för de faktorer som gör att människor kan handskas bättre eller sämre med livets svårigheter, att hålla sig vid god hälsa och ha bra livskvalitet. Inte ens hög ålder och ohälsa eller sjukdom behöver alltid innebära dålig livskvalitet eller ett meningslöst liv. Vissa människor lyckas med att hitta en mening i livet som gör att de har ett bra liv trots att de, utifrån sett, lever under svåra omständigheter. Andra däremot känner sig som offer och gräver ner sig i bitterhet och självömkan och hittar inga andra livsvägar än hopplöshetens.

I denna 259 sidor långa bok ägnas 53 sidor åt Freud och hans teorier och levnadshistoria. Detta motiveras med att Freuds inflytande har satt outplånliga spår i vårt tänkande. I ett avsnitt har författarinnan visserligen ett stycke där hon kort presenterar den kritik som framförts mot Freuds teorier: "Idag har hjärn- och minnesforskningen kommit till andra resultat än Freud. Man menar att medvetandet består av betydligt fler delar och nivåer än vad Freud ansåg och att dessa uppstått i en viss ordning under evolutionens gång". Där citerar författarinnan bl.a. kognitionsforskaren Peter Gärdenfors (2000). Hon går in på sjukdomar som demens och förklarar att hjärnan då inte längre fungerar optimalt utan leder till grumlat medvetande, minnesstörningar och koncentrationssvårigheter. Också romanen *Marmorängeln* citeras som kunskapskälla för att förstå åldrandets psykologi.

Ett annat exempel som presenteras för att belysa att det finns individer med ett annorlunda medvetande är ur filmen om Rainman. Denne beskrivs som en mentalt handikappad person med autistiska drag och som har "en oförmåga att låta något sjunka ned i sitt omedvetna. Han kan t.ex. läsa en telefonkatalog från pärm till pärm och memorera allt in i detalj." Om man sätter in Rainman i ett annat perspektiv än Freuds, dvs. in i en neuropsykologisk/ neuropsykiatrisk förklaringsmodell kan man istället förstå att det

hos en och samma individ kan finnas stor intellektuell kapacitet inom vissa områden samtidigt med stora brister i social mentaliseringsförmåga. En stor del av personerna som hör till denna grupp med högfungerande autism kan knappast kallas för mentalt handikappade. Däremot är det en grupp individer som har svårt att hitta sin plats i ett samhälle som ställer allt större krav på social kompetens, flexibilitet och stresstålighet. De hamnar utanför det normala skollivet i barndom och ungdom, passar inte in i arbetslivet som vuxna och det sociala livet blir ett problem under hela livet. Att detta sociala handikapp är svårt att leva med vittnar köerna till de allt fler nystartade neuropsykiatriska teamen, där tidigare missförstådda individer känner att de äntligen får en förklaring till sitt utanförskap som de inte fått hos socialarbetare eller psykoterapeuter som läst Freud och psykoanalytiska teorier. Filmens Rainman kan man avfärda som en mentalt handikappad kuf, men hur ska man förstå att det finns högutbildade läkare, farmaceuter, sociologer, präster, reklamtecknare, journalister osv. som inte platsar i ett samhälle där social kompetens, stresstålighet och flexibilitet är utslagsgivande för om man duger eller inte i arbetslivet.

Inte heller Erik Homburger Erikssons teorier, med tillhörande levnadshistoria eller John Bowlbys anknäringsteori, med levnadshistoria, lyckas övertyga mig om att dessa teorier i dagens samhälle med bortåt en miljon sjukskrivna skulle kunna ge svaret på vare sig hälsans eller ohälsans gåta. Maslows behovstrappa och Antonovskys KASAM-teori (Känsla Av SAMmanhang) är lättare att ta till sig eftersom de inte utgår från några orsaksteorier.

De teorier som skulle kunna ge andra perspektiv - exempelvis Daniel Dennett och Damasio - behandlas högst summariskt i jämförelse med de teorier som fått en huvudroll. Enligt min mening borde de ha förpassats till den historiska bakgrunden och givits en mycket nedtonad plats i sammanhanget. Men - att byta forskningsparadigm är svårt. Det innebär att invanda tankar och orsakssamband som varit självklara måste omprövas.

Bokens huvudsakliga upplägg är att presentera psykologiska teorier och tillsammans med teorierna ge en skildring av teoretikerns levnadshistoria. Detta sätt att behandla psykologi, genom att ur forskarens levnadshistoria försöka förstå hans yrkesliv och teorier, har setts som tämligen självklart i några av de paradigmen som rått inom de gångna årtiondenas

psykologiska forskning. Likaså har sökandet efter förklaringar i barndomen varit givet för att förstå psykisk sjukdom, autism och andra former av ofunktionella beteenden. Dessa orsakssamband ses idag inte alls som lika självklara.

Trots att denna bok i stor utsträckning baserar sig på teorier som, enligt min mening, är föråldrade har den ändå vissa kvaliteter. Den gör ansatser till att presentera den kritik som anförts mot de använda teorierna och för den läsare som inte tar till sig dem med hull och hår, utan har ett kritiskt och flerparadigmatiskt perspektiv, kan boken vara läsvärd.

Eve Mandre,
Fil.dr. i rehabiliteringspedagogik,
Certec,
Inst. för Designvetenskaper,
Lunds Universitet

Rättelse

Ett korrekturfel smög sig in i artikeln "Reaktioner och psykosociala konsekvenser hos föräldrar till mycket för tidigt födda barn" av Gunnel Pehrsson och Birgitta Sandén- Eriksson i SMT nr 5 2002.

I andra meningen (s. 415) står det "sextionio av barnen överlever". Det ska stå "sextionio procent av barnen överlever".

Redaktionen
och
Författarna